

**НАЦІОНАЛЬНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
імені М. П. ДРАГОМАНОВА**

ДОЛИННИЙ ЮРІЙ ОЛЕКСІЙОВИЧ

УДК 376-053.4-056.24(043.3)

**ПЕДАГОГІЧНІ УМОВИ ПІДГОТОВКИ ДІТЕЙ
З ПОРУШЕННЯМИ ОПОРНО-РУХОВОГО АПАРАТУ
ДО НАВЧАННЯ В ЗАГАЛЬНООСВІТНІЙ ШКОЛІ**

13.00.03 – корекційна педагогіка

Автореферат
дисертації на здобуття наукового ступеня
кандидата педагогічних наук

Київ – 2011

Дисертацією є рукопис.

Робота виконана в Луганському національному університеті імені Тараса Шевченка, Міністерство освіти і науки, молоді та спорту України

Науковий керівник: кандидат педагогічних наук, доцент
Глоба Олександр Петрович,
Поліцейська фінансово-правова академія,
проректор з навчально-методичної роботи

Офіційні опоненти: доктор педагогічних наук, професор
Дубогай Олександра Дмитрівна,
Національний педагогічний університет
імені М. П. Драгоманова, Інститут фізичного
виховання і спорту, завідувач кафедри
фізичного виховання і здоров'я

кандидат педагогічних наук, доцент
Віцько Сергій Миколайович,
Слов'янський державний педагогічний
університет, декан факультету фізичного
виховання

Захист відбудеться 25 травня 2011 року о 12-00 годині на засіданні спеціалізованої вченої ради Д 26.053.14 у Національному педагогічному університеті імені М. П. Драгоманова за адресою: 01601, м. Київ, вул. Пирогова, 9.

З дисертацією можна ознайомитись у бібліотеці Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова (01601, м. Київ, вул. Пирогова, 9).

Автореферат розісланий

22 квітня 2011 року

Вчений секретар
спеціалізованої вченої ради

С. В. Федоренко

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність теми. Актуальною проблемою сучасної педагогічної теорії та практики є підготовка дітей дошкільного віку з вадами психофізичного розвитку до навчання в загальноосвітній школі. Приділення уваги цьому питанню великою кількістю педагогів, психологів, соціологів зумовлене тим, що діти з вадами психофізичного розвитку в сучасному демократичному суспільстві не мають права залишатися на узбіччі соціально-культурних процесів, системи людських взаємин та цінностей. Ці діти мають такі ж права, як і здорові діти, їм необхідно повноцінно навчатися, отримувати загальну освіту та в майбутньому приносити користь суспільству й державі.

Вітчизняними та зарубіжними вченими проведено чисельні дослідження, спрямовані на вивчення особливостей дітей з вадами психофізичного розвитку, доведено вплив трудової та практичної діяльності на формування у дітей з обмеженими психофізичними можливостями пізнавальної та мовленнєвої діяльності, розвиток спілкування та моторики (І. Бех, В. Бондар, Л. Виготський, О. Глоба, В. Григоренко, І. Дмитрієва, Г. Дульнєв, І. Єременко, Л. Занков, В. Засенко, М. Земцова, А. Колупаєва, С. Конопляста, В. Липа, О. Литвак, В. Лубовський, М. Малофєєв, С. Миронова, Г. Мерсіянова, І. Моргуліс, Н. Назарова, Б. Сермєєв, В. Синьов, Є. Соботович, І. Соколянський, Н. Стадненко, В. Тарасун, Л. Фомічова, О. Хохліна, А. Шевцов, М. Шеремет, Д. Шульженко, М. Ярмаченко та ін.).

У сучасній педагогічній літературі спостерігається посилення уваги до проблеми соціалізації дитини з обмеженнями психофізичного розвитку та участі сім'ї такої дитини в реабілітаційному процесі (Г. Багаєва, Л. Грачов, З. Горинова, Н. Дементьєва, Т. Ісаєва, Я. Коломенський, М. Ліборокіна, М. Лукашевич, О. Панов, О. Холостова та ін.); педагогічного захисту дитинства в Україні на державному, регіональному і місцевому рівнях, організації педагогічної підтримки дітей та молоді з обмеженнями психофізичного розвитку (В. Ляшенко, І. Рогальська, В. Тесленко, С. Харченко та ін.); аналізу проблеми реабілітації особистості у дошкільному віці, розвитку соціальної компетентності дитини присвячені роботи А. Богуш, Л. Варяниці, Н. Захарова, М. Іваненко, О. Князева, О. Кононко, С. Курінної та ін.

Але залишається не розробленою проблема підготовки дітей дошкільного віку з порушеннями опорно-рухового апарату (ОРА) до інклюзивного навчання і виховання в загальноосвітньому закладі інтегрованого типу. В системі освіти дітей з вадами в розвитку бракує вітчизняних методичних розробок, які б дозволили надавати корекційну допомогу цим дітям в ранньому віці, починаючи одразу ж після виявлення патології, за місцем проживання, без відриву цієї дитини від сім'ї.

Аналіз теоретичних і практичних розробок з досліджуваної проблеми дозволив виявити *протиріччя* між:

- потребою дитини дошкільного віку з вадами опорно-рухового апарату (ОРА) в підготовці до навчання в загальноосвітньому просторі та недостатньою готовністю суспільства реалізувати такі педагогічні функції, що сприяють організації інклюзивного навчання;
- збільшенням попиту на корекційну допомогу дітям з порушеннями ОРА та обмеженою структурою дошкільних загальноосвітніх закладів такого типу;
- сучасними вимогами суспільства, орієнтованими на необхідність раннього виявлення особливостей розвитку дитини з порушеннями ОРА, корекції вад її розвитку та недостатньою професійною готовністю суспільних інститутів для реабілітації й адаптації таких дітей в загальноосвітньому закладі.

Недостатність науково-теоретичної розробленості проблем підготовки дітей дошкільного віку з вадами психофізичного розвитку до навчання в загальноосвітніх закладах обумовила актуальність теми нашого дослідження: ***„Педагогічні умови підготовки дітей з порушеннями опорно-рухового апарату до навчання в загальноосвітній школі”***.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Дисертаційне дослідження виконано відповідно до тематичного плану науково-дослідної роботи кафедри дефектології та психологічної корекції Інституту педагогіки та психології Луганського національного університету імені Тараса Шевченка. Тема дисертації затверджена Вченою радою Луганського національного університету імені Тараса Шевченка (протокол № 10 від 28.05.2004 р.) та узгоджена в Міжвідомчій раді з координації наукових досліджень у галузі педагогічних і психологічних наук в Україні (протокол № 6 від 27.06.2006 р.).

Мета дослідження – розробка та експериментальна перевірка педагогічних умов підготовки дітей дошкільного віку з порушеннями опорно-рухового апарату до навчання в школі.

Відповідно до мети було визначено такі **завдання дослідження**:

1. Здійснити аналіз досліджуваної проблеми у загальній і спеціальній психолого-педагогічній літературі.
2. Розкрити сутність та структуру готовності дітей з порушеннями опорно-рухового апарату до навчання в загальноосвітній школі.
3. Розробити, теоретично обґрунтувати та експериментально перевірити педагогічні умови підготовки дітей дошкільного віку з порушеннями опорно-рухового апарату до навчання в школі та регіональну модель їх інтеграції в загальноосвітній простір.

Об'єкт дослідження – процес підготовки дітей дошкільного віку з порушеннями опорно-рухового апарату до навчання в школі.

Предмет дослідження – педагогічні умови, які забезпечують якісну підготовку дітей з порушеннями опорно-рухового апарату до навчання і виховання в загальноосвітній школі.

Теоретико-методологічну основу дослідження складають: вчення Л. Виготського про соціальну ситуацію розвитку людини як співвідношення зовнішніх і внутрішніх умов розвитку психіки; теорія соціальних і біологічних факторів розвитку особистості (Л. Божович, Л. Виготський, Г. Костюк, С. Максименко, В. Синьов та ін.); результати досліджень проблеми самосвідомості у межах діяльнісного підходу (Б. Ананьєв, І. Кон, С. Рубінштейн, О. Соколова, О. Спіркін, С. Столін, І. Чеснокова та ін.); концепція соціально-психологічних особливостей соціалізації як процесу активного засвоєння індивідом соціальних норм, зразків поведінки (О. Агавелян, Е. Альбрехт, В. Бондар, Н. Коломинський, А. Корнієнко, В. Мерлін, С. Миронова, В. Синьов та ін.); наукові положення про підготовку дітей дошкільного віку до навчання в загальноосвітній школі (Е. Аркін, О. Венгер, Т. Зикова, А. Катаєва, С. Коробко, І. Осипенко, Г. Петроченко, Т. Поніманська, О. Проскура, С. Русова); теоретичні положення щодо корекційного навчання та виховання дітей з обмеженнями психофізичного розвитку (В. Бондар, Т. Власова, В. Засенко, Г. Коберник, В. Лапшин, В. Лубовський, Н. Малофєєв, М. Певзнер, Б. Пузанов, В. Синьов, Е. Стребелева, М. Шеремет); сутність та значення інклюзивного навчання і виховання (В. Гудоніс, Р. Данієлс, С. Демчук, В. Зарецький, Є. Калижнюк, А. Колупаєва, А. Капська, О. Куц, І. Лошакова, С. Харченко, О. Ярска-Смирнова); роботи, пов'язані з реабілітацією дітей та молоді з обмеженими психофізичними можливостями (Р. Буре, Н. Виноградова, О. Глоба, В. Григоренко, В. Тесленко, С. Шацький, А. Шевцов).

Для розв'язання поставлених завдань і досягнення мети використовувався комплекс **методів** дослідження:

- *теоретичні*: вивчення, аналіз та узагальнення спеціальної психолого-педагогічної літератури з питань досліджуваної проблеми; аналіз спеціальних навчально-виховних програм і методик для теоретичного обґрунтування корекційно-реабілітаційної програми підготовки дітей старшого дошкільного віку з порушеннями опорно-рухового апарату до навчання в школі;

- *емпіричні*: спостереження за корекційним процесом підготовки дітей з порушеннями опорно-рухового апарату до навчання в школі, збір і аналіз даних, бесіди, інтерв'ювання, анкетування, тестування з метою виявлення особливостей психофізичного розвитку дітей з вадами ОРА; педагогічний експеримент (констатувальний і формувальний) з метою визначення рівнів готовності цих дітей до навчальної діяльності;

- *статистичні*: кількісна та якісна обробка одержаних результатів дослідження, статистична обробка й узагальнення одержаних результатів дослідження за критерієм Фішера, Ст'юдента з метою перевірки ефективності формувального експерименту.

Наукова новизна отриманих результатів полягає в тому, що:

уперше розроблено регіональну модель інтеграції дітей з порушеннями опорно-рухового апарату в загальноосвітній простір та комплексну програму їх підготовки до навчання в школі; визначені, теоретично обґрунтовані та експериментально перевірені педагогічні умови підготовки цих дітей до навчальної діяльності;

набули подальшого розвитку наукові уявлення про інтегровані дошкільні загальноосвітні навчальні заклади як корекційно-педагогічні заклади компенсуючого типу, що надають дітям з психофізичними вадами можливості навчатись в загальноосвітньому інтегрованому просторі, адаптуватись у сучасному суспільстві;

удосконалено зміст, форми, засоби навчання і виховання дітей дошкільного віку з порушеннями опорно-рухового апарату в дошкільному загальноосвітньому закладі.

Практичне значення одержаних результатів полягає в тому, що використання розробленого змісту підготовки дітей дошкільного віку з порушеннями опорно-рухового апарату до навчання в загальноосвітній школі дозволяє значно підвищити ефективність корекційно-виховної роботи дошкільних закладів, де виховуються діти з психофізичними вадами розвитку, сформувати у цих дітей інтерес до школи, позитивне ставлення до ровесників, ігрової та навчальної колективної діяльності.

Матеріали дослідження можуть бути рекомендовані батькам дітей, які мають особливі освітні потреби, їх можна використовувати у процесі професійної підготовки та у системі підвищення кваліфікації дефектологів, вчителів початкових класів, реабілітологів та соціальних працівників у вищих навчальних закладах різного рівня акредитації.

Результати дослідження **впроваджено** у практику діяльності Ровеньківського дошкільного навчального закладу № 3 Луганської області (довідка про впровадження № 55 від 03.03.2009 р.); дошкільних навчальних закладів № 49 та № 53 м. Краматорська Донецької області (довідки про впровадження № 2 від 24.02.2009 та № 112 від 27.02.2009 р.); Ровеньківської загальноосвітньої школи № 6 Луганської області (довідка про впровадження № 15 від 03.03.2009 р.); Краматорських загальноосвітніх шкіл № 24 та № 25 Донецької області (довідки про впровадження № 8 від 26.02.2009 р. та № 112 від 27.02.2009 р.); Управління освіти і науки Краматорської міської ради Донецької області (довідка про впровадження № 0113-345 від 24.02.2009 р.); Управління освіти і науки Ровеньківської міської ради Луганської області (довідка про впровадження № 194 від 06.03.2009 р.); Луганського національного університету імені Тараса Шевченка (довідка про впровадження № 1/947 від 22.05.2008).

Особистий внесок здобувача в працях у співавторстві полягає у розробці структури і змісту комплексної програми підготовки дітей дошкільного віку з порушеннями опорно-рухового апарату до навчання в

школі, розробці рекомендацій для фахівців, батьків і членів сімей, де виховуються діти з вадами ОРА.

Апробація результатів дослідження. Основні теоретичні положення та практичні результати дисертаційного дослідження доповідались на науково-практичних та науково-методичних конференціях різного рівня: *міжнародних* – „Проблеми та шляхи впровадження інтегрованого навчання й виховання дітей з особливими потребами” (Луганськ, 2005), „Соціальна робота в Україні: вектори розвитку у третьому тисячолітті” (Київ, 2007); *всеукраїнській* – „Вища освіта інвалідів: рівні права – рівні можливості” (Ялта, 2006); *регіональній* – „Психолого-педагогічні та соціальні аспекти шкільної дезадаптації на початковому етапі шкільного навчання” (Ровеньки, 2006).

Результати дисертаційного дослідження обговорювалися та отримали позитивну оцінку на засіданнях кафедри дефектології та психокорекції, соціальної педагогіки та соціальної роботи Луганського національного університету імені Тараса Шевченка, на засіданнях колегії головного управління праці та соціального захисту населення Луганської облдержадміністрації.

Публікації. Основний зміст дисертації викладено в 16 публікаціях (15 – одноосібних), із них 9 статей у наукових фахових виданнях, 1 навчально-методичний посібник.

Структура роботи. Дисертація складається зі вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел (240 найменувань, із них 4 іноземних джерела). Загальний обсяг роботи 277 сторінок, з них 176 сторінок основного тексту та додатки на 73 сторінках. Рукопис містить 21 рисунок, 12 таблиць.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ ДИСЕРТАЦІЇ

У **вступі** обґрунтовано актуальність досліджуваної проблеми, розкрито зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами, визначено мету, основні завдання, об'єкт, предмет дослідження; охарактеризовано теоретико-методологічні основи дослідження, розкрито наукову новизну, практичну значущість, подані дані про апробацію основних положень дисертаційного дослідження.

У *першому розділі „Теоретико-методологічні засади підготовки дітей з вадами психофізичного розвитку до навчання в загальноосвітній школі”* проаналізовано стан розробленості досліджуваної проблеми у загальній та спеціальній психолого-педагогічній літературі; з'ясовано сутність поняття «готовність дітей дошкільного віку з порушеннями опорно-рухового апарату до навчання в загальноосвітній школі».

Результати аналізу літератури з проблеми свідчать про те, що поширення практичного досвіду корекційної роботи з дітьми, які мають обмеження психофізичного розвитку, стало можливим завдяки роботам Л.Виготського, О. Граборова, Г. Дульнева, А. Занкова, Х. Замського, В.Лубовського, С. Миронової, В. Синьова, О. Хохліної, М. Шеремет,

Е. Зиглер, Р. Ходапп, О. Шпек та ін. Розкриттю загальних та психолого-педагогічних особливостей дітей з психофізичними порушеннями розвитку, складових процесу готовності дитини до соціальної позиції учня присвячені роботи А. Колупаєвої, С. Максименка, В. Тарасун та ін.

З точки зору науковців створення спеціальної системи підготовки дитини з обмеженнями психофізичного розвитку до навчання в школі, де така дитина знаходиться у спільноті дітей з нормальним розвитком, дає можливість дитині з психофізичними вадами реалізувати себе та пристосуватися у сучасному загальноосвітньому середовищі.

Розглядаючи особливості розвитку дітей старшого дошкільного віку з порушеннями опорно-рухового апарату (ДЦП (дитячий церебральний параліч), поліомієліт, уроджена патологія опорно-рухового апарату, травматичні ушкодження спинного і головного мозку, поліартрит, захворювання скелета) дослідники вказують, що такі порушення, перш за все, викликають затримку моторного розвитку, яка негативно впливає на формування нервово-психічних функцій при підготовці цих дітей до навчання в школі та адаптації їх у дитячому середовищі. Рухові порушення в одних дітей відзначаються підвищеним м'язовим тонусом (спастичністю), в інших - слабкістю м'язів (паретичністю). Ці порушення опорно-рухового апарату призводять до неможливості вільних рухів дитини (С. Віцько, О. Глоба, В. Григоренко, М. Єфименко, М. Іполітова, Б. Сермеєв).

Стан розвитку дітей старшого дошкільного віку, які мають порушення опорно-рухового апарату, відзначається ще й тим, що такі порушення часто поєднані з іншими відхиленнями у стані здоров'я (можуть виникати порушення емоційно-вольової сфери, поведінки, інтелекту, мови, зору, слуху, що пов'язано з раннім органічним ураженням головного мозку). Усі ці порушення значно ускладнюють і негативно впливають на процес підготовки дитини до навчання, набуття дітьми навичок навчальної діяльності, спілкування з однолітками, самообслуговування, взаємодії дитини з дорослими, реагування на свої недоліки, що, в свою чергу, впливає на емоційний стан дитини, розвиток уваги і пам'яті, рівень сформованості розумових дій, мовленнєвий розвиток, образно-логічне мислення, наукованість, рівень загального та фізичного розвитку (В. Синьов, В. Тарасун, О. Хохліна, Ж. Шиф та ін.).

Сутність готовності дітей з порушеннями ОРА до навчання в загальноосвітній школі розглядається нами як комплексна характеристика дитини, у якій розкриваються рівні розвитку психофізичних якостей, що є найважливішою передумовою для включення її в загальноосвітнє середовище.

Аналіз наукової літератури вказує, що питання підготовки дітей дошкільного віку з порушеннями опорно-рухового апарату до навчання в загальноосвітній школі, фактори, що визначають її ефективність, у теоретико-прикладному плані залишаються недостатньо вивченими. Методичні рекомендації, корекційні програми, апробовані у дослідженнях,

не мають єдиної методологічної бази. Відсутність спеціальної технології формування готовності дітей з порушеннями ОРА до навчання висуває необхідність розв'язання цієї проблеми в педагогічній практиці, визначення педагогічних умов, які б могли забезпечити ефективність процесу підготовки таких дітей до інтеграції в загальноосвітній простір.

У другому розділі „*Обґрунтування педагогічних умов підготовки дітей з порушеннями опорно-рухового апарату до навчання в загальноосвітній школі*” представлено методику дослідження рівнів готовності дітей з порушеннями ОРА до навчання у загальноосвітній школі інтегрованого типу; розкрито особливості організації та методики підготовки дітей з порушеннями опорно-рухового апарату до навчальної діяльності.

Для визначення рівнів готовності дітей старшого дошкільного віку з порушеннями ОРА до навчання в загальноосвітній школі інтегрованого типу нами було виокремлено наступні показники: фізичний стан дитини (фізична підготовленість, моторна підготовленість, рівень рухових функцій); життєва компетентність (особливості спілкування з однолітками, формування навичок самообслуговування, взаємодії дитини з близькими дорослими, мовленнєвий розвиток дитини, особливості реагування на свої недоліки, емоційний стан дитини, діагностика міміки); оволодіння навичками навчальної діяльності (сформованість розумових дій, оцінка образно-логічного мислення, научуваність, рівень загальної обізнаності, словоскладання, увага та пам'ять, оцінювання загального розвитку дитини); вміння долати труднощі; самостійність. Крім того, під час експерименту було виявлено труднощі та перешкоди, з якими діти стикаються під час оволодіння навчальною діяльністю.

При відборі експериментальних завдань були використані адаптовані методики А. Богуш, Н. Гавриш, О. Стребелевої, М. Шеремет. Діагностика оволодіння навичками навчальної діяльності, сформованості розумових дій, оцінки образно-логічного мислення, научуваності, рівня загальної обізнаності, словоскладання, уваги та пам'яті, загального розвитку дитини в контексті підготовки дітей з порушеннями опорно-рухового апарату до навчання в школі відбувалася за допомогою методик Н. Гуткіної, А. Зака, О. Кравцової, Г. Цукерман, Т. Скрипник, Н. Смелянської, В. Шарохіної.

Отримані дані оцінювались нами з позиції впливу на дитину дій педагога. Вивчення особливостей розвитку та можливостей дітей з порушеннями ОРА ми розглядали як основу для підвищення ефективності корекційно-педагогічного процесу.

Результати констатувального експерименту було статистично оброблено з метою виявлення різниці у показниках виконання завдань дітьми з порушеннями ОРА та нормально розвиненими дітьми. Порівняльний аналіз цих даних забезпечив можливість визначення зони найближчого розвитку дітей дошкільного віку з вадами опорно-рухового апарату, а також дозволив визначити інтереси та спеціальні здібності дитини, особливості її розвитку та

поведінки, активність і суспільну спрямованість, стосунки з дорослими та однолітками.

Отримана інформація на початку експерименту (2005р.) вказує на домінуючу кількість показників готовності до навчання дітей з порушеннями опорно-рухового апарату низького та середнього рівнів. Причому, високого рівня готовності до навчальної діяльності на початку експерименту не мала жодна дитина з порушеннями ОРА.

Діагностика готовності дітей з порушеннями опорно-рухового апарату до навчання в загальноосвітній школі вказує на те, що існує наявна необхідність організації комплексного, особистісно орієнтованого підходів щодо надання корекційної, психологічної, педагогічної, медичної допомоги дітям з порушеннями опорно-рухового апарату, створення ігрового освітньо-виховного середовища в дошкільному закладі, розробки та впровадження індивідуальних і комплексної програми підготовки дітей з порушеннями ОРА до навчання в загальноосвітній школі інтегрованого типу.

Визначивши загальний рівень стану дитини та рівень її адаптованості до умов загальноосвітнього середовища, спираючись на аналіз сучасного стану комплексної реабілітації дітей з порушеннями ОРА в Україні, вивчення практичного досвіду діяльності центрів ранньої реабілітації дітей-інвалідів, класів і шкіл інтегрованого типу, базового законодавства, яке регламентує відповідну діяльність цих установ, а також орієнтуючись на науково-теоретичний аналіз інновацій вітчизняних та зарубіжних педагогів-науковців і практиків у галузі комплексної реабілітації, навчання та виховання дітей з вадами психофізичного розвитку, нами були визначені педагогічні умови забезпечення ефективної підготовки дітей з порушеннями ОРА до навчання в загальноосвітній школі інтегрованого типу.

Першу умову ми пов'язуємо із організацією діяльності дошкільних закладів інтегрованого типу на основі особистісно орієнтованого підходу щодо надання комплексної корекційної, психологічної, педагогічної, медичної допомоги дітям з порушеннями опорно-рухового апарату та батькам таких дітей і членам їх сімей.

Другу умову – зі створенням ігрового освітньо-виховного середовища в дошкільному загальноосвітньому закладі, спрямованому на адаптацію, розвиток активності дітей з порушеннями опорно-рухового апарату у навчальній діяльності.

Третю умову – з розробкою та впровадженням в режим роботи дошкільних закладів програми підготовки дітей з порушеннями опорно-рухового апарату до навчання в загальноосвітній школі, яка ґрунтується на основі психолого-педагогічного супроводу дітей та членів їх сімей з визначенням функцій дефектолога, педагога, вихователя, психолога, інструктора ЛФК.

Наукові положення про ранню реабілітацію дітей з обмеженнями психофізичного розвитку, принципи і підходи до її організації в сучасних умовах, а також аналіз стану вивченості проблеми дозволили розробити

програму підготовки дітей дошкільного віку з порушеннями опорно-рухового апарату до навчання в загальноосвітній школі та регіональну модель інтеграції цих дітей у загальноосвітній простір (рис. 1).

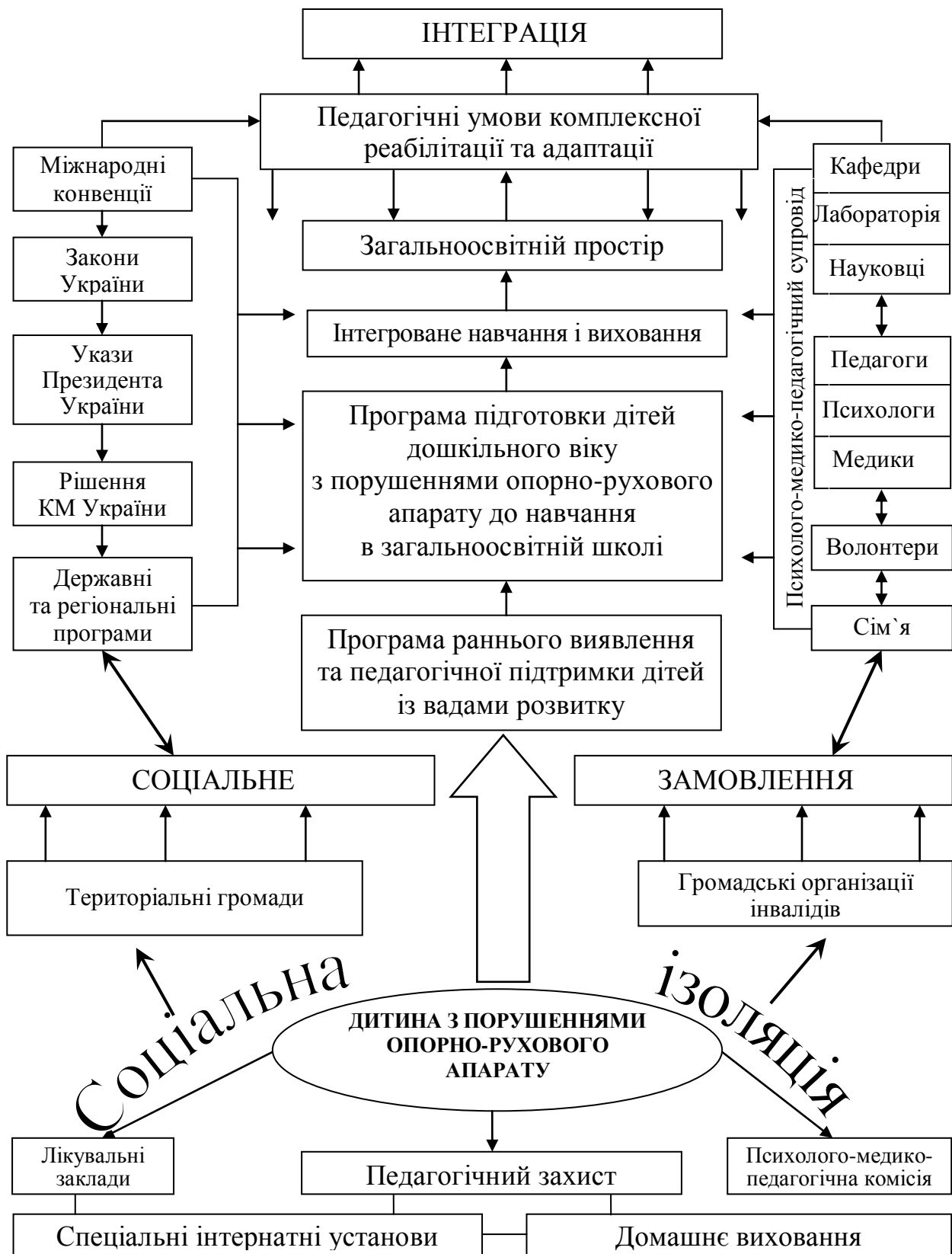

Рис. 1. Регіональна модель інтеграції дітей з порушеннями опорно-рухового апарату в загальноосвітній простір

Регіональна модель інтеграції та адаптації дітей з порушеннями опорно-рухового апарату в загальноосвітній простір передбачає нормативно-правове забезпечення, комплексний програмний і медико-психолого-педагогічний супровід дітей з вадами ОРА та членів їх сімей, соціально-педагогічну підтримку, створення педагогічних умов їх комплексної реабілітації.

Розроблена нами програма підготовки дітей дошкільного віку з порушеннями опорно-рухового апарату до навчання в загальноосвітній школі складається з дев'яти розділів: психологічна характеристика дитини; сенсорне виховання; виховання здорової дитини; ігрова діяльність; дитина та навколишній світ; образотворче мистецтво та конструювання; трудове навчання; у світі музики; разом з сім'єю.

Зміст та структура програми не обмежує творчості вихователів. Розподіл програмних вимог не пов'язаний із формами організації навчання. Вибір останніх – за вихователем, який реалізує завдання розділів у дидактичних іграх, індивідуальному спілкуванні з дитиною чи під час організованих занять, виходячи з індивідуальних особливостей своїх вихованців.

Метою розробленої програми підготовки дітей дошкільного віку з порушеннями опорно-рухового апарату до навчання в загальноосвітній школі є спрямування на створення в родині й дошкільній установі умов для розвитку активної, життєрадісної, творчої особистості, вихованої, увічливої дитини; такої, яка любить і поважає батьків, близьких, свій край, рідну мову, яка з дитинства знає традиції й звичаї свого народу.

Розроблена програма дозволила нам визначити місце і роль кожного з учасників корекційно-реабілітаційного процесу, які полягають в: організації діяльності щодо впровадження комплексного, особистісно орієнтованого підходу для надання корекційної, психологічної, педагогічної, медичної допомоги дітям з порушеннями опорно-рухового апарату; створенні оптимального освітньо-виховного середовища для ефективної реалізації заходів програми; консультуванні батьків дітей з порушеннями опорно-рухового апарату з метою активної участі останніх у корекційно-реабілітаційній роботі; підборі корекційно-побутових, розвивальних та навчальних ігор для розвитку життєвої компетентності дітей з порушеннями ОРА, оволодіння ними навичками навчальної діяльності, вмінням долати труднощі, самостійно виконувати завдання; сприянні творчого розвитку дітей з порушеннями опорно-рухового апарату, організації змістовного дозвілля, відпочинку та оздоровлення; формуванні активності й самостійності дітей; налагодженні безперервного зв'язку із соціальними службами та громадськими організаціями.

У третьому розділі „Експериментальне дослідження ефективності педагогічних умов підготовки дітей з порушеннями опорно-рухового апарату до навчання в загальноосвітньому закладі інтегрованого типу” описано технології впровадження педагогічних умов підготовки дітей з вадами

ОРА до навчання в школі, засоби моніторингу динаміки сформованості рівнів готовності дітей з порушеннями ОРА до навчальної діяльності.

Було визначено, що процес особистісно орієнтованого навчання і виховання дітей дошкільного віку з порушеннями опорно-рухового апарату повинен спрямовуватися на формування самостійної та колективної діяльності дітей, розвиток їх пізнавальних, емоційних процесів, збагачення фонду життєво важливих навичок і вмінь шляхом єдності всіх компонентів корекційно-реабілітаційної роботи.

Впровадження в практику дошкільних інтегрованих навчальних закладів педагогічних умов підготовки дітей з порушеннями опорно-рухового апарату до навчання зумовило етапну реалізацію комплексної програми їх психолого-медико-педагогічної реабілітації.

В експериментальній роботі взяли участь 97 дітей з порушення опорно-рухового апарату (47 дітей склали експериментальну групу, 50 дітей – контрольну групу) та більше ніж 120 батьків цих дітей.

Перший етап був спрямований на вирішення таких завдань:

1) діагностика особистісного розвитку дитини з порушеннями опорно-рухового апарату в контексті її підготовки до навчання;

2) визначення найбільш суттєвих напрямів життєдіяльності дитини в загальноосвітньому закладі;

3) підбір корекційних, розвивальних та навчальних ігор для розвитку особливостей спілкування з однолітками, формування навичок самообслуговування, взаємодії дитини з порушеннями опорно-рухового апарату з близькими дорослими, мовленнєвого розвитку, особливостей реагування на свої недоліки;

4) створення ігрового освітньо-виховного середовища в дошкільному загальноосвітньому закладі, спрямованого на розвиток активності й самостійності дітей з порушеннями опорно-рухового апарату.

На *другому етапі* вирішувалися питання щодо впровадження програми підготовки дітей з порушеннями опорно-рухового апарату до навчання в загальноосвітній школі в режим діяльності дошкільних інтегрованих закладів та організації медико-психолого-педагогічного супроводу учасників експериментальної роботи.

Третій етап був присвячений дослідженню ефективності впровадження в режим діяльності дошкільних інтегрованих закладів педагогічних умов та програми підготовки дітей з порушеннями опорно-рухового апарату до навчання в загальноосвітній школі.

Такий підхід надав можливість розробити і впровадити комплексну програму корекційно-реабілітаційної роботи, оптимізувати навчально-виховний процес дошкільних закладів – учасників проекту, спрямувати його складові для підвищення рівня життєвої компетентності, оволодіння навичками навчальної діяльності, вміння долати труднощі, самостійності дітей з порушеннями ОРА, задоволення потреб дитини у визнанні її

досягнень, формуючи відчуття самодостатності і гордості за досягнуті результати.

Після закінчення формувального експерименту були проведені контрольні дослідження рівнів готовності дітей експериментальної і контрольної груп до навчання в загальноосвітніх закладах інтегрованого типу за показниками, визначеними у другому розділі дисертаційного дослідження.

Підсумковий аналіз рівнів життєвої компетентності, оволодіння навичками навчальної діяльності, вміння долати труднощі, самостійності у дітей із порушеннями опорно-рухового апарату протягом 2005–2007 років вказує на переважну кількість показників середнього рівня, а також зменшення низького рівня готовності дітей з порушеннями ОРА до навчання в загальноосвітній школі (табл. 1):

Таблиця 1

Динаміка рівня готовності дитини з порушеннями опорно-рухового апарату до навчання в загальноосвітній школі

Показники навчальної діяльності дитини	Рівень оволодіння	Вересень 2005		Травень 2007			
		Експериментальна група (%)	Контрольна група (%)	Експериментальна група (%)	Динаміка ЕГ	Контрольна група (%)	Динаміка КГ
Життєва компетентність	Низький	7,6	20,4	7,4	- 0,2	19,5	-0,9
	Середній	92,4	79,6	84,6	- 7,8	80,1	+0,5
	Високий	0	0	8,0	+8,0	0,4	+0,4
Оволодіння навичками навчальної діяльності	Низький	46,2	46,8	27,3	-18,9	41,6	-5,2
	Середній	53,8	53,2	64,2	+10,4	58,2	+5,0
	Високий	0	0	8,5	+8,5	0,2	+0,2
Вміння долати труднощі	Низький	53,8	49,3	45,1	- 8,7	46,2	-3,1
	Середній	46,2	50,7	46,8	+0,6	49,4	-1,3
	Високий	0	0	8,1	+8,1	4,4	+4,4
Самостійність	Низький	38,0	30,5	20,4	-17,6	24,5	-6,0
	Середній	62,0	69,5	78,1	+16,1	75,4	+5,9
	Високий	0	0	1,5	+1,5	0,1	+0,1

• рівень розвитку життєвої компетентності в експериментальній групі: низький рівень з 7,6 % зменшився до 7,4 %, середній рівень з 92,4 % зменшився до 84,6 %, високий рівень збільшився на 8,0 %;

- рівень оволодіння навичками навчальної діяльності у дітей експериментальної групи: низький рівень з 46,2 % зменшився до 27,3 %; середній рівень з 53,8 % збільшився до 64,2 %; високий рівень збільшився на 8,5 %;

- показники вміння долати труднощі в експериментальній групі: низький рівень з 53,8 % зменшилися до 45,1 %; середній рівень з 46,2 % збільшилися до 46,8 %; високий рівень збільшився до 8,1 %;

- рівень самостійності в експериментальній групі: низький рівень з 38,0 % зменшився до 20,4 %, середній рівень з 62,0 % збільшився до 78,1 %, високий рівень збільшився на 1,5 %.

Проведений кореляційний аналіз отриманих експериментальних даних вказує на:

- «достатнє» значення коефіцієнта кореляції (численний R) залежності всіх рівнів педагогічних умов, так як вони знаходяться в межах 0,6 – 0,9;

- «середній» і «високий» рівні коефіцієнтів достовірності (R-квадрат) отриманих показників експериментальних зрізів педагогічних умов, оскільки вони наближаються до одиниці;

- «високий рівень» довіри отриманих показників експериментальних зрізів педагогічних умов Фішера (значущість F).

За результатами дослідження зафіксовано чітку позитивну динаміку рівнів інтегрованості дітей з порушеннями ОРА. Так, за даними чотирьох критеріїв, високий рівень інтегрованості до експерименту мали 6,6 %, а після експерименту 34,8 %; середній – 21,7 % (до експерименту) і 49,2 % (після експерименту), низький – 70,3 % до експерименту, і 19,1 % після експерименту.

Паралельно під час проведення експерименту було з'ясовано ставлення батьків та членів сімей до системи роботи, визначена оцінка ними якості та ефективності процесу адаптованості та інтегрованості осіб даної категорії. Якщо на початок експериментальної роботи задоволених членів сімей було тільки 13,1 % (у контрольній групі 13,5 %), то на кінець експерименту їх було вже 34,4 % (у контрольній тільки 18,3 %).

Застосування педагогічних умов підготовки дітей з порушеннями опорно-рухового апарату до навчальної діяльності (створення ігрового освітньо-виховного середовища щодо надання комплексної педагогічної, психологічної, медичної допомоги дітям з порушеннями ОРА в дошкільному закладі, впровадження в практику діяльності дошкільних закладів експериментальної програми підготовки дітей до навчання на основі особистісно орієнтованого підходу і психолого-педагогічного супроводу дітей з вадами ОРА та членів їх сімей) дозволило з достатньою ефективністю адаптувати дітей до умов сучасного загальноосвітнього середовища і значно покращити рівень їх готовності до навчання в школі інтегрованого типу.

ВИСНОВКИ

Узагальнення результатів проведеного експериментального дослідження дозволили нам сформулювати такі висновки:

1. Науково-теоретичний аналіз стану вивченості проблеми підготовки дітей з обмеженими психофізичними можливостями до навчання в школі у загальній та спеціальній літературі показав, що майже всі дослідження вітчизняних та зарубіжних авторів мають спільний погляд щодо необхідності раннього корекційного втручання, організації інклюзивного навчання і виховання дітей з вадами розвитку, формування їх життєвої компетенції та адаптації у суспільстві.

Аналіз наукової літератури вказує, що питання підготовки дітей дошкільного віку з порушеннями опорно-рухового апарату до навчання в загальноосвітній школі, фактори, що визначають її ефективність, у теоретико-прикладному плані залишаються недостатньо вивченими.

2. Розгляд особливостей розвитку дітей старшого дошкільного віку з вадами опорно-рухового апарату свідчить про те, що порушення такого типу, перш за все, викликають затримку моторного розвитку, яка негативно впливає на формування нервово-психічних функцій при підготовці цих дітей до навчання в школі та адаптацію їх у дитячому середовищі.

3. Діагностика за розробленими критеріями рівнів готовності дітей з порушеннями опорно-рухового апарату до навчання в школі вказує на те, що існує наявна необхідність організації комплексної корекційно-реабілітаційної роботи з такими дітьми, створення адекватних умов їх підготовки до навчальної діяльності, розробки та впровадження індивідуальних програм психофізичного розвитку та інтеграції дітей з вадами ОРА в загальноосвітній простір.

4. З урахуванням результатів констатувального експерименту визначено, що процес підготовки дітей з порушеннями опорно-рухового апарату до навчання відбувається більш ефективно за таких педагогічних умов:

- організація діяльності дошкільних закладів повинна здійснюватися на основі особистісно орієнтованого підходу щодо надання комплексної корекційної, психологічної, педагогічної, медичної допомоги дітям з порушеннями опорно-рухового апарату та батькам таких дітей і членам їх сімей;

- створення ігрового освітньо-виховного середовища в дошкільному загальноосвітньому закладі, спрямованого на адаптацію, розвиток активності дітей з порушеннями опорно-рухового апарату у навчальній діяльності;

- впровадження в режим роботи дошкільних закладів Програми підготовки дітей з порушеннями опорно-рухового апарату до навчання в загальноосвітній школі, яка ґрунтується на основі психолого-педагогічного супроводу дітей та членів їх сімей з визначенням функцій дефектолога,

педагога, вихователя, психолога, інструктора ЛФК, соціального працівника, волонтера.

5. Впровадження в практику діяльності дошкільних закладів педагогічних умов і програми підготовки дітей із порушеннями опорно-рухового апарату до навчання в загальноосвітній школі дозволило не тільки надати корекційну допомогу таким дітям, адаптувати їх до навчання в загальноосвітній школі інтегрованого типу, але й при цьому відтворити значні позитивні зміни у емоційних показниках готовності дитини до навчальної діяльності: виховування співпереживання, співчуття, бажання пізнавати себе, оточуючих людей та допомагати їм, робити добрі вчинки.

6. Проведений педагогічний експеримент, аналіз його результатів, отриманих за допомогою розробленої системи критеріїв, показали досить стійку позитивну динаміку загального рівня розвитку дітей, залучених до експериментальної роботи. Зафіксовано чітку позитивну динаміку рівнів адаптованості дітей-інвалідів: високий рівень адаптованості до експерименту мали 6,6%, а після експерименту - 34,8%; середній – 21,7% (до експерименту) і 49,2% (після експерименту), низький – 70,3% до експерименту, і 19,1% після експерименту.

7. Результати досліджень дозволили розробити регіональну модель інтеграції дітей з порушеннями опорно-рухового апарату в загальноосвітній простір, яка передбачає нормативно-правове забезпечення на державному та регіональному рівнях, комплексний медико-психолого-педагогічний супровід дітей з психофізичними вадами та членів їх сімей, педагогічну підтримку, створення умов адаптації таких дітей в загальноосвітньому просторі.

Дисертаційне дослідження не вичерпує всіх аспектів вивченої проблеми. Подальшого вивчення потребують питання, пов'язані зі взаємодією освітньо-виховних закладів та закладів спеціальної освіти у процесі здійснення корекційно-реабілітаційної роботи з дітьми, які мають порушення психофізичного розвитку.

СПИСОК ОПУБЛІКОВАНИХ РОБІТ ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ

1. Долинний Ю. О. Дослідження та аналіз рівня готовності до навчальної діяльності дітей дошкільного віку з вадами в розвитку / Ю. О. Долинний // Науковий часопис НПУ імені М. П. Драгоманова : зб. наук. праць. – К. : НПУ імені М. П. Драгоманова, 2007. – Вип. 5, ч. 1. – С. 161-164. – (Серія № 11: Соціологія. Соціальна робота. Соціальна педагогіка. Управління).

2. Долинний Ю. О. Психолого-педагогічні аспекти фізичного виховання дітей з ДЦП / Ю. О. Долинний // Педагогіка, психологія та медико-біологічні проблеми фізичного виховання і спорту : зб. наук. праць. – Харків – Львів : ХДАДМ, 2003. – № 17, ч. 3. – С. 111-114.

3. Долинний Ю. О. Методичне забезпечення корекції вад фізичного розвитку дітей з ДЦП дошкільного віку / Ю. О. Долинний // Молода спортивна наука України : зб. наук. праць з галузі фізичної культури та спорту. – Львів, 2004. – Вип. № 8, т. 2. – С. 116-120.

4. Долинний Ю. О. Підготовка дітей дошкільного віку з ДЦП до навчання у школі / Ю. О. Долинний // Дидактичні та соціально-психологічні аспекти корекційної роботи у спеціальній школі : наук.-метод. зб. / за ред. В. І. Бондаря, В. В. Засенка. – К. : Наук. світ, 2004. – Вип. 5. – С. 223-226.

5. Долинний Ю. О. Методичне забезпечення корекційної роботи з дітьми дошкільного віку, що страждають на ДЦП, методом фізичного виховання / Ю. О. Долинний // Педагогіка, психологія та медико-біологічні проблеми фізичного виховання і спорту : наукова монографія / за ред. проф. С. С. Єрмакова. – Харків : ХДАДМ (ХХП), 2006. – № 1. – С. 32-34.

6. Долинний Ю. О. Фізичне виховання і спорт як засіб соціалізації та адаптації молоді з обмеженими можливостями / Ю. О. Долинний // Физическое воспитание и спорт в высших учебных заведениях : сб. тезисов докладов 2-ой международной электронной научной конференции, (Харьков – Белгород – Красноярск, 6 июня 2006 г.) / под ред. проф. С. С. Ермакова. – Харьков-Белгород-Красноярск, 2006. – С. 37-39.

7. Долинний Ю. О. Соціальна адаптація та корекційна робота з дітьми дошкільного віку, які мають обмежені можливості / Ю. О. Долинний // Соціальна педагогіка: теорія та практика : зб. статей С. Я. / за ред. С. Я. Харченко. – Луганськ : ЛНПУ ім. Тараса Шевченка, 2006. – № 3. – С. 18-22.

8. Долинний Ю. О. Гуманізм у соціальній роботі з дітьми, які мають обмежені можливості / Ю. О. Долинний // Педагогіка, психологія та медико-біологічні проблеми фізичного виховання і спорту : наукова монографія / за ред. проф. С. С. Єрмакова. – Харків : ХДАДМ (ХХП), 2006. – № 10. – С. 200-202.

9. Долинний Ю. О. Підготовка дітей дошкільного віку з порушеннями опорно-рухового апарату до навчання в загальноосвітній школі / Ю. О. Долинний // Соціалізація особистості : зб. наук. праць / за заг. ред. проф. А. Й. Капської. – К. : НПУ імені М. П. Драгоманова, 2008. – Т. ХХХ. – С. 239-246.

10. Долинний Ю. О. Проблеми соціалізації дітей з особливостями психофізичного розвитку в сучасній педагогічній літературі / Ю. О. Долинний // Соціальна педагогіка: теорія та практика : журнал / за ред. С. Я. Харченко. – Луганськ : ЛНПУ ім. Тараса Шевченка, 2007. – № 2. – С. 53-59.

11. Долинний Ю. О. Програма підготовки дітей дошкільного віку з порушеннями опорно-рухового апарату до навчання в загальноосвітній школі / Ю. О. Долинний // Проблеми сучасної педагогічної освіти : зб. статей. – Ялта : РВВ КГУ, 2006. – Вип. 12, ч. 2. – С. 202-208. – (Сер.: Педагогіка і психологія).

12. Долинний Ю. О. Дослідження та аналіз рівня готовності до навчальної діяльності дітей дошкільного віку з вадами в розвитку / Ю. О. Долинний // Науковий часопис НПУ імені М. П. Драгоманова : зб. наук. праць. – К. : НПУ імені М. П. Драгоманова, 2007. – Вип. 5, ч. 1. – С. 161-164. – (Серія № 11: Соціологія. Соціальна робота. Соціальна педагогіка. Управління).

13. Долинний Ю. О. Соціально-педагогічні проблеми навчання дітей з порушеннями опорно-рухового апарату в загальноосвітній школі / Ю. О. Долинний // Психолого-педагогічні та соціальні аспекти шкільної дезадаптації на початковому етапі шкільного навчання : матеріали 2-ї регіональної науково-практичної конференції. – Луганськ : Альма-матер, 2007. – С. 78-83.

14. Долинний Ю. О. Упровадження програми підготовки дітей дошкільного віку з порушеннями опорно-рухового апарату до навчання в загальноосвітній школі / Ю. О. Долинний // Молода спортивна наука України : зб. наук. праць з галузі фізичної культури та спорту : у 4 т. – Львів : НВФ „Українські технології”, 2007. – Вип. 11, Т. 2. – С. 224-227.

15. Долинний Ю. О. Програма підготовки дітей дошкільного віку з порушеннями опорно-рухового апарату до навчання в загальноосвітній школі : методичні вказівки / О. П. Глоба, Ю. О. Долинний. – Луганськ : ЛНПУ ім. Тараса Шевченка, 2007. – 112 с.

16. Долинний Ю. О. Підготовка дітей з обмеженими можливостями до навчання в загальноосвітній школі: крок до духовності та гуманізму / Ю. О. Долинний // Педагогіка, психологія та медико-біологічні проблеми фізичного виховання і спорту : науковий журнал. – Харків : ХОВНОКУ – ХДАДМ, 2009. – № 10. – С. 48-51.

АНОТАЦІЇ

Долинний Ю. О. Педагогічні умови підготовки дітей з порушеннями опорно-рухового апарату до навчання в загальноосвітній школі. – Рукопис.

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата педагогічних наук зі спеціальності 13.00.03 – корекційна педагогіка. – Національний педагогічний університет імені М. П. Драгоманова. – Київ, 2011.

У дисертації розглянуто особливості розвитку дітей старшого дошкільного віку з порушеннями опорно-рухового апарату. Висвітлено специфіку роботи з дітьми, які мають порушення ОРА, у дошкільних установах в контексті їх підготовки до навчальної діяльності. Визначені педагогічні умови підготовки дітей з порушеннями опорно-рухового апарату до навчання в загальноосвітній школі інтегрованого типу.

Розроблено спеціальну програму підготовки дітей з вадами ОРА до навчання в школі та регіональну модель інтеграції дітей з порушеннями опорно-рухового апарату в загальноосвітній простір.

Ключові слова: педагогічні умови, загальноосвітнє середовище, діти дошкільного віку, опорно-руховий апарат, адаптація, інтеграція.

Долинный Ю. О. Педагогические условия подготовки детей с нарушениями опорно-двигательного аппарата к обучению в общеобразовательной школе. – Рукопись.

Диссертация на соискание научной степени кандидата педагогических наук по специальности 13.00.03 – коррекционная педагогика. – Национальный педагогический университет имени М. П. Драгоманова. – Киев, 2011.

В диссертации раскрыты педагогические условия подготовки детей с нарушениями опорно-двигательного аппарата к обучению в общеобразовательной школе интегрированного типа. Экспериментальным путем доказано, что внедрение в практику деятельности дошкольных учреждений педагогических условий подготовки детей с нарушениями опорно-двигательного аппарата к обучению в общеобразовательной школе позволило не только осуществить коррекционную помощь таким детям, адаптировать их к обучению в общеобразовательной школе интегрированного типа, но и при этом добиться значительных положительных изменений в эмоциональных показателях готовности детей к учебной деятельности: воспитание сопереживания, сочувствия, желание узнать себя, окружающих людей и помогать им, совершать добрые поступки.

Проведен детальный анализ специфики работы с детьми, которые имеют нарушение ОДА, в дошкольных учреждениях в контексте их подготовки к учебной деятельности. Результаты исследований полностью подтвердили правильность гипотетических предположений о том, что процесс подготовки детей с нарушениями опорно-двигательного аппарата к обучению в общеобразовательной школе интегрированного типа будет успешным при условии реализации программы, которая опирается на личностно ориентированный подход к коррекционно-реабилитационной деятельности детских дошкольных учреждений. Поэтому была разработана и внедрена в практику дошкольных заведений научно обоснованная программа подготовки детей с нарушениями ОДА к обучению в общеобразовательной школе интегрированного типа.

Анализ научных положений о ранней реабилитации детей с недостатками психофизического развития, принципах и подходах к ее реализации в современных условиях, проблемах подготовки детей с нарушениями ОДА к обучению в общеобразовательной школе, а также результаты собственных исследований позволили разработать региональную модель интеграции детей с нарушениями ОДА в общеобразовательный простор, которая предусматривает нормативно-правовое обеспечение на государственном и региональном уровнях, комплексное медико-психолого-педагогическое сопровождение детей с нарушениями психофизического развития и членов их семей, педагогическую поддержку, создание условий адаптации таких детей в общеобразовательной среде.

Разработанные педагогические условия подготовки детей с нарушениями опорно-двигательного аппарата к обучению могут быть использованы в работе со студентами ВУЗов, в проведении занятий на курсах повышения квалификации педагогов, психологов, дефектологов, воспитателей, социальных педагогов, работающих с данным контингентом детей, а также при организации комплексного медико-психолого-педагогического и правового сопровождения детей с особенными образовательными потребностями, родителей и членов их семей.

Ключевые слова: педагогические условия, общеобразовательная среда, дети дошкольного возраста, опорно-двигательный аппарат, адаптация, интеграция.

Dolinniy Y. The pedagogical terms of preparation of children with violations of locomotorium to the studies at general school. – Manuscript.

The dissertation is on the competition of scientific degree of candidate of pedagogical sciences from specialty 13.00.03 – Correctional pedagogic. – National pedagogical university of the name of M. Drahomanov. – Kyiv, 2011.

In dissertation the features of development of children of senior preschool age with violations of locomotorium are considered. There is reflected a specific of work with children, that have violation of locomotorium, in preschool establishments in the context of their preparation to educational activity. There are defined the pedagogical terms of preparation of children with violations of locomotorium to the studies at general school of the integrated type.

The special program of preparation of children with lacks of the locomotorium to the studies at school and the regional model of integration of children with violations of locomotorium in general educational space have been worked out.

Keywords: the pedagogical terms, general educational space, children of preschool age, locomotorium, adaptation, integration

Наукове видання

ДОЛИННИЙ Юрій Олексійович

**Педагогічні умови підготовки дітей
з порушеннями опорно-рухового апарату
до навчання в загальноосвітній школі**

Автореферат

Підп. до друку 14.04.2011. Формат 60 x 84/16.
Папір офсетний. Ум. друк. арк. 0,9. Обл.-вид. арк. 0,9.
Наклад 100 прим. Зам. № 161.

Донбаська державна машинобудівна академія
84313, м. Краматорськ, вул. Шкадінова, 72.
Свідоцтво про внесення до Державного реєстру
серія ДК №1633 від 24.12.2003